השומר שהלך לקרא

במדינה

(המשך מעמוד 9)

אותו מחזה : קצינים שמנעו מעתונאים מקו־מיים וזרים גישה לפדוויי־השבי, כדי שלשליחי במחנה תהיה מלאכה קלה.

מן הצד השני של הגבול, בו אין קציני הצבא הסורי עוסקים בחריצות בעתונות, לא היו כל הגבלות דומות. סיפורי השבויים הסורים הופיעו כקלף תעמולתי חזק בעתו־נות העולם.

מידת רוגזם של הסופרים הצבאיים עלתה בכמה מעלות נוספות.

השבוע, כשהופיע מאמר ראשון בממחב הקולאיציוני (העולם הזה 965), הצטרף גם שמואל שניצר, סופרו הצבאי של מערב, למסע נגד שיטת ההפלייה המזיקה למעמד ישראל בזירת ההסברה.

כתב שניצר, הידוע כאיש מתון ונעים־ה־ליכות : „במחנה והאפוטרופסים שלו אינם, כנראה, ברגנים. אם צריך לפגוע ביסודות ה־דמוקראטיה וחופש העתונות כדי להבטיח תפוצה לאותו שבועון — הם מוכנים לכך. אם צריך לנצל לרעה אמצעי־בטחון שניתנו בידי שלטונות הצבא, כדי להבטיח הצלחה ל־אותו בטאון — גם זה כשר בעיניהם.

„כאן מקופח הציבור הרחב. במסווה של צרכי בטחון מדומים, מונעים ממנו אינפור־מציה ש ה ר ש ו ת בידו לקבלה... המדובר בשבועון הניזון מתקציב הבטחון של המדינה. היינו — בעתון שאתה ואני כולנו מקיימים אותו !"

שגעון יקר. עד כמה שהשגעון הפרטי עולה ביקר למשלם המסים ולתורם האלמוני מברוקלין, הוכיח למחרת כתיבת המאמר אותו שבועון עצמו. בגליון שהיה תלוש כמעט לחלוטין ממציאות פעולות־הדמים של הפידאיון ופעולות־הנגד של צה"ל, שהיו נושא בלעדי לכל שיחה הארץ, פירסם במחנה אוסף של פרשיות נדושות, שהשתרע על מספר עמודים גדול פי שלוש מן הרגיל.

כמה מו"לים של עתונים אזרחיים ערכו חשבון קטן. הסיכום : אותו גליון עלה ל־תקציב הבטחון בהפסד נקי של למעלה מ־4000 ל"י. או, כפי שסיכם זאת אחד מחברי ועדת העורכים של העתונות היומית : „במ־קום לייצר 40 תת־מקלעים עודי לחיילים כ־גבולות, זרק משרד הבטחון את הכסף — כסף השחה, אגב, לתרומתם של 500 אזרחים, שנתנו כל אחד שכר יום עבודה לקרן המגן. ולשם מה ? כדי לעשות את אשר איש לא הטיל על צה"ל : למכור עתונים ברחוב !"

רפואה

היכן גבול האחריות

נחום פרייפלד, חשמלאי בן 49 מתל־אביב, הרגיש כאבים ברגליו. וירידיו הנפוחים הפ־ריעו לו זה מכבר ; הוא החליט שניתוח יציל אותו פעם לתמיד מצרה זו. אשתו סבינה נסעה לבית־החולים דונלו ביפו, שילמה 150 ל"י על־חשבון הוצאות הניתוח של בעלה ואשפוזו במשך שבועיים.

נחום נכנס לבית־החולים, נותח בהצלחה. כעבור חמשה ימים פסקו הרופאים כי מצב בריאותו השתפר במידה שיוכל לעזוב את בית־החולים. החשמלאי שכר מוניות, נסע לביתו בתל־אביב. את 200 המטרים האחרו־נים, שהמונית לא יכלה לנסוע, עשה נחום ברגל.

הוא טיפס לדירתו בקומה השלישית — ונצנו ארצה. כעבור יום, מת נחום מגופיפי דם קרושים שסתמו את עורקי הריאה.

56 אלף ל"י. הדבר ארע לפני למעלה משנתיים. השבוע הופיעה עורכת־הדין נעמי טריסקר בבית־המשפט המחוזי בתל־אביב, דר־שה בשם האלמנה ושני ילדיה פיצויים בסך 56 אלף ל"י מבית־החולים, על אשמתו כמות מפרנס המשפחה.

טענה סבינה פרייפלד : היא שילמה לבית־החולים עבור שבועיים אשפוז ואילו הנהלת

נתן אונילביץ'

על כי

בצאתו בהתנדבות לפעו־לה שלא היה מחוייב ל־השתתף בה, הסתער רא־שון אל מול פידאי מזויין, אף שידע כי האויב הסת־תר והמתין לו במארב. בחרפו את נפשו מעל לצו התפקיד ומעבר לתביעת החובה, בהתאם לסעיף 1 לתקנון המופת.

ב מרוץ הודעות הדמים שמילאו את עתוני הארץ בשבועיים האחרונים, בלט שם אחד : שמו של סמל משמר הגבול נתן אונילביץ, שנהרג שעה שהוביל את אנשיו במצוד על מרצחי הפידאין. סיפורו של נתן, איש המופת שהתנדב לפעולה ששמה קץ לחייו, התחיל הרחק מחלות החוף של נחל סוכרייר בדרום.

היה זה ב־1943. גלגלי הרכבת נעו במ־רוצה חדגונית. בקרונות הבהמות האטומים ישבו דמומים ושכובים זה על זה מאות יהודים. איש לא דיבר, איש לא חשב. הרעב, הקור והיאוש שיתקו כל מחשבה.

בקצב גלגלי הקרון נעו הגופות הצמוקים. מדי פעם נשמעה אנחה חרישית. אנשל אונצי־לביץ ישב עם משפחתו. אנשל, הסוחר הקטן מסלובקיה, מילמל תהילים. לידו ישב נתן הבלונדי, בנו הצעיר של אנשל. הוא לא אמר תהילים. גם בלבו לא התפלל.

מדי כמה שעות נעצרה הרכבת, כמה גוויות מתים הוצאו מהקרון, נזרקו כגזעי עץ אל צדי הפסים. אנשל שב־השער המשיך בשינון תהילים, שפתיו דובבו ונעו. נתן, הצעיר ב־בניו, חרק שן ושתק.

שוב נפתח הקרון. שורות שורות הסתדרו היהודים. אנשי ס.ס. מזויינים בתת־מקלעים, מגלבים בידיהם, פקדו וקללו כאחד. איש לא הבדיל בין פקודה לקללה, כל פקודה היתה קללה.

* * *

שורת המות הנצחית

ר שמש הבהיקה בינות ההרים. רגל אחר רגל, עורף אחר עורף, גוף אחר גוף צעדו יהודים צמוקים, זקנים וצעירים, גבוהים ונמוכים. איש לא הוציא הגה. מדי פעם נשמעה צריחת־פקודה גרמנית שהדה חזר עשרת מונים.

השורה התקדמה, נכנסה בין צריפי עץ. שוטרים משגיחים, מבין ותיקי מחנה הרי־כוז הגרמני, ערכו מיון ראשון. אנשל אנ־צילביץ אמר תהילים, המשיך לומר אותם, גם כאשר נפגשו מבטיו לאחרונה במבטי עיניו הכחולות של נתן.

היתה זאת הפרידה. אנשל הלך עם אלפי אחרים לכבשנים, נתן נשאר לעמוד בשורה, כמעט קפא מקור.

* * *

לחם תמורת מות

ב צריף מספר 3 כבה האור. בחוץ נשמעו נביחות כלבי־השמירה. ירידות ה־פחדה בודדות פלחו את האויר. היה קר, קר מאד.

לילה לילה חזר אותו מחזה. יושבי מחנה הריכוז התכרבלו בסחבי סמרטוטים, חיכו ליום המחרת. למחרת נצבו בשורה ארוכה, קיבלו מנת לחם וספל מים חמים ודלוחים שנקראו מרק.

איש איש, אתו בידו, צעדו לעבודה. בשולי המחנה נעמדו, „לחפור !" נשמעה הפקודה.

הם חפרו. סמל גרמני בעל צלקת על פניו ספר את החופרים. הם לא ידעו עדיין כי חפרו את קברם. שריקת מסדר הפסיקה את העמל. לא הספיקו לאכול,ורופא במדי קציו סקר את השורות : „דו," „דו," (אתה) הצביע מכנית על כל שני בשורה.

האצבע השמנה של הרופא, בעלת הצפורן המטופחת, הצביעה על נתן. כל מי שנקרא, צעד צעד קדימה, יצא מהשורה — היה זה צעד נוסף למוות. איש צנום וחולני, שהשתעל לידו, רמז בידו : „תן לי את הלחם שלך ו־נתחלף במקומות." לא ידע עדיין, כנראה, כי למוות נבחרו האנשים.

היה זה חיים, בעל חנות הגלנטריה מקו־בנו. תמיד היה רעב. "כולם ימותו," היה חוזר ומנבא. „אם לא מרעב, מכדור." נתן החליף ; חיים אכל בתאוה את פרוסת ה־לחם. היה זה תענוגו האחרון עלי אדמות.

„אני אחיה !" חשב אז נתן בלבו.

זה קרה בסוף 1944. ארבעה ימים עבד לאכול, איש לא פרס לו מלחמו, אך באפו.

* * *

חזרה לחיים

...תן ישב ליד ה־...רות, שדות

דמעות שמחה ועצבות. הוא חזר לצ׳כוס־לובקיה מולדתו, הצטרף לעלית הנוער. היו שם צעירים רבים ששרו שירים וחיו ב־חברה.

חיים רצה אף הוא לשיר. הוא גם רצה להתחיל בחיים חדשים, בארץ חדשה.

פעם נוספת, נעו גלגלי רכבת — הפעם לרומה. גלגלי הרכבת התחלפו בגלגלי מכו־ניות, בד ברזנט כיסה את המכונית, הסתיר את היושבים מעיני סקרנים. המכוניות המ־שיכו דרומה.

בליל חשוך, עלה נתן על ספינה רעועה. רק קצב הצעדים ושיקשוק גלי הים הפרו את הדממה. הספינה הפליגה. נתן עמד ב־חרטום, נפרד במבטו מאירופה שהרעה לו, ממשפחתו שלא היתה עוד. לבסוף ירד ל־אולם השינה, פרש את שמיכתו, ויישן.

* * *

בנגריה בקיבוץ יגור

ר ספינה הרעועה נעה מצד אל צד, עלתה על גלים וירדה עמהם. מאות נוסעיה צפו בהתרגשות לעבר החוף. לפתע, ביום הששי להפלגה פסק המנוע. כמה חיילים בריטיים חבושי כומתות אדומות עלו לסיפון. הספינה שינתה כתנה מחופי הארץ, לעבר קפריסין.

בנגריה במחנה ההסגר בקפריסין, עבדו צעירים רבים. נתן עמד ליד מחרצה, חרץ חריצים בעץ משקופים. מישהו שר לידו, מישהו פטפט, ספר בדיחות. נתן שתק. הוא לא שתק בכעס, או בחימה. הוא שתק, כי לא היה לו מה לומר.

בקיבוץ יגור, אליו הצטרף ב־1947 יחד עם גרעין עלית־הנוער, המשיך נתן את דרכו לחיים החדשים. מדי פעם עבד בנגריה, מדי פעם חפר בורות או תלש עשבי בר — ותמיד בשתיקה. חבריו קבעו כי הינו בישן מופלג ; „הוא סתם שקט," טענו הבחורים

נתן, הבחור המוצק, בעל הקומה ה... וקמטי הסבל שליד זוויות פיו, לא... סקרנות הבנות, גם לא התבל... אולם כאשר יצחק, סדרן העבודה,... מישהו שיתנדב לעבוד בבריכות־...

או כאשר ביקש מישהו לשבת ולא נמצא מחליף, נתן תמיד היה מוכן.

* * *

הסמל הבישן

ג ם הירויות הראשונות על קיבוץ גשר ב־1947, לא ניערו את נתן משתי־קתו. הוא שתק כשירו על עמדתו, ובשקט כיוון את רובהו וירה. ידי נתן לא רעדו ; גם לא שעה ששירת בחטיבת גבעתי.

הוא צעד בין גבעות השפלה, כמו בימים עברו — אך הפעם צעד מפקד־הכיתה נתן אנצילביץ בראש אנשיו.

אחרי פעולה, היה רק אומר ש„היה חם", אי סתם חייך חיוך ערמומי. בזה היה שונה מחבריו : הוא לא התפאר בגבורה, לא ספר צ׳יזבאת, וכשמישהו אמר לו : „היית חברה־מן !" הסמיק. נתן היה אולי סמל חיל־הרגלים היחידי שהסמיק כמו נערת בית־ספר תיכון.

שלושה חודשים לאחר השחרור, המשיך נתן לשרת בצבא הקבע. כאשר שוב לא היה צורך בו, לבש סרבל עבודה, התגורר בחד־רון קטן ביפו, עבד בנגריה קטנה, כנגר סגן ב׳.

* * *

הצעירה משכונת נוזהה

א ת חנה העויה הצעירה מסוריה, שהתגוררה בשכונת נוזהה ביפו, הכיר נתן במקרה. מכר ממחנה הריכוז בגרמניה, הציג אותו בפניה. הוא הזמין אותה לקול־נוע, לא החליף אתה מלה אחת משך ההצגה. אחרי הסרט הלכו זה לצד זו הביתה. נתן דיבר מעט, חנה בת ה־20, בעלת השער ה־חלק והשחור, שתקה אף היא. יום יום נפגשו השנים, יצאו לטייל. כעבור ארבעה חודשים, התחתנו. „לא טוב להיות בודד," התוודה נתן אחר־כך. „כל הזמן, חשבתי שלא אמצא בת־זוג. עכשיו אני לא בודד."

כאשר הוקם משמר הגבול, התגייס נתן. „אני אוהב את המדים. אני איש צבא," אמר לחנה. חנה לא הבינה בדיוק מה כוונתו. הוא יצא לקורס של ששה חודשים.

חנה היתה אז בהריון, ציפתה לילד הבכור. „שמרי על עצמך," התחנן נתן ; „אל תתאמ־צי !"

* * *

הבן הבכור נולד

כ מוכה שעון הסתובב הצעיר בעל הכומתה הירוקה במסדרון בית־החולים. לבסוף ניגשה אליו אחות לבושה כולה לבן : „מזל טוב !" קראה לו. „יש לך בן."

ברעדה לחץ נתן את ידי חנה. הוא הסתכל בבכורו וצהל. היו לו אותם עיניים, ואותו שער כמו שלו. „נקרא לו אשל, על שם אבא," אמר לחנה. „טוב," השיבה אשתו. „אשל נקרא לו."